

אדלינה קליין "והאהבה לא משיגה"

נילי דגן. מאחורי מלחמה
רואים את הים.
צילומים: גדי דגון. שירה.
הוצאת אבן חושן. 2010.

ההיגיון' או 'חוסר ההיגיון' הם המוטיבים המובילים את הקובץ (עמ' 30):

... "כִּשְׁהֵל מִסְתַּדֵּר כֵּל כֵּן טוֹב / אֵי אֶפְשָׁר שְׁלֵא לְתֵהוּת".

'הניכור' מופיע ללא הפוגה כחלק אינטגרלי של המחשבות המתרוצצות ומשוטטות בין ריאליות ולוויאליות אל הזולת, לבין האי-ודאות של הפרט.

(עמ' 18): ... "שְׁבָרֵי צְחוֹק נִחְבָּטִים בְּגִלְגֵל הַצֵּלָה / אֵי מִשְׁלִיכָה אֵלַיָּךְ חֶבֶל // אֵי לִי מִשְׁהוּ נוֹסֵף לוֹמֵר".

מאילו, שמאותן ההתבוננויות המקרוסקופיות רואים 'תמונות מצב' נורמטיביות המובילות אל 'האל חזור'. אולם דווקא מנקודת השבירה הגלויה כל כך, צומח עשב רך שניתן לנחות עליו מבלי להיפגע, ובתודעה, נדלק אור אשר גורם לשינויים בתפיסה, האומרת לנו כי ניתן להתייחס גם אחרת למשפט המחץ (עמ' 32): ... "פֶּרֶץ רוּחַ בְּעֵצִים הָעֵרְמִים / וְהָאֵהָבָה לֹא מִשִּׁיגָה".

'ההשלכות', כמובן באות במפתיע. או שקולעים את הכדור אל הסל ומנצחים. או שהכדור תועה בתנופתו ונשטט ארצה, ואז נוחלים מפלה.

שאלתה של המשוררת נילי דגן בשיר (המוזכר לעיל): ... "מְדוּעַ אֵינְךָ מְשַׁתֵּף אוֹתִי בְּמַחְשְׁבוֹת" איננה באה מתוך רצון או שאיפה לקבל מידע עודף כלשהו. השאלה מופנית מתוך רצון כן להושיט יד. ואולם מטבע הדברים כל 'שאלת-בקשה' מעוררת רתיעה וחשדנות (כל ישות שומרת לעצמה זכות לפרטיות, ואינה חפצה לערב בחלקת אלוהים הקטנה שלה אי משהו). יוצא מכך, שהן 'השואל' והן 'הנשאל' נותרים בריק ובשיממון הבדידות. (עמ' 15): ... "אֵינְ שֵׁם לְמִבְט מְדִיק שֶׁל בְּדִידוֹת". ואכן כל בן אנוש נקלע לא אחת אל סיטואציה הגוררת אותו אל תיבת הפנדורה ששמה בדידות. מאפייני 'הבדידות' הן תחושות האי-ודאות (עמ' 40): ... "אֵי אֶפְשָׁר לְמַנֵּעַ / אֵת מָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְצַפּוֹת". לכן, כל יחיד חי את רגעי בדידותו על פי התזרימים שאינן בשליטתו.

אפיון 'הבדידות' מופיע ברבדים שונים ביצירות שבקובץ, ולכל רובד כמוסת זמן ומצב נתון. לפיכך, 'הבדידות' מובאת כחלק אינטגרלי של היומיום: ... "נִדְרָשִׁים לִי כֵּל הַחַיִּים לְגִלוֹת / מִי אֲנִי / וְכַעַת אֲנִי עֵיפָה".

ונשוב אל פתח דבריי: 'ההיגיון' או 'חוסר ההיגיון' העוטף את חיי הגוף והנפש בבדידות הקיום האוניברסאלי יונקים 'מהפרט' את התסריט (המעובד למחזור). הם משתכפלים מאליהם ומועברים מדור לדור ללא כל אחריות מינימאלית אל ערכים וצדק חברתי, ואין שוני בין 'הפרט' האומר (עמ' 33): ... "אֶפְלוּ הַמְרִיבוֹת הֵן בִּינֵי לְבִינֵי"...

מול פני (המריבות) המלחמות הגלובליות. (עמ' 9): ... "הַמְלַחְמָה חֶרְצָה לְשׁוֹנוֹתֶיהָ / עַל מָה וְלָמָּה כִּכָּר אִישׁ אִישׁוֹ

זוֹכָר". ובעמ' 17 נרשם: הם יוֹרִים מִבֵּית לְבֵית // כִּכָּר לֹא עוֹצְרִים לְנֶשֶׁם / לֹא שׁוֹאֲלִים שְׂאֵלוֹת"...

הציוויליזציה והקדמה לא שינו דבר וחצי דבר 'מהטבע האנושי' (אשר לא תמיד יודע גבולות), ואינו עוצר להתפכח לא 'מהמפללות', וגם לא מעודף 'הילת הניצחון'. אלמנטים המשקפים את שורש הרע, אשר מכבים את כל חושי הרגישות לערכים נעלים הטמונים במוסר ובצדק.

את איבוד הדעת של 'הנאורות האוניברסאלית' משיבה המשוררת אל חיק 'השפיות' האינדיבידואלית (עמ' 38): ... "בְּעוֹלָם בּוֹ הַשְּׂאֵלוֹת פְּתוּחוֹת / דְּמִיוֹנֵי הַפּוֹרָה מוֹצֵא תְּשׁוּבָה / לְכָל הַתְּרַחְשׁוֹת אֶקְרָאִית". מאיין ניתן ליטול פתרונות אם לא 'הדמיון'. והלא 'הדמיון', כמוהו 'כחלום' אשר בחלקו 'מתגשם', או 'שלא' (עמ' 59): ... "חִלּוּמוֹת הֵם צֵלָה שֶׁל מְצִיאוֹת".

אני מוצאת בקובץ שלוש זוויות של הסתכלות מנקודות מבטה של נילי דגן: א. התרחשויות שלפני כל מלחמה (קיומית); ב. תוך כדי המלחמה (על פיסת אדמה); ג. ובתום מלחמה שמטרתה (הישרדות).

ישנו זן מאוד נדיר, אותו מגישה לנו המשוררת ככמוסת פלא להתמודדות עם 'עכב אכילס'. על האנושות לדעת 'להפיק לקחים ממשגי העבר'. על אף שהמשוררת אינה מתפלספת בעניין דת ואמונה, היא יורה פסוק קצר ובלתי מתפשר (עמ' 58): ... "דְּעוּ מָה לְמַעַלְה מִכֶּם!".

בפסוק נחרץ זה אנו למדים כי אופני ההבטה של נילי דגן מוליכים למגוון רחב של יכולות ראייה ותפיסה. כלומר, אותו פסוק נחרץ יכול להשתמע כפי שהפרט או הכלל מאמינים או רוצים להבין (איש באמונתו יחיה).

כמובן, שככל שתכוון חזק או חלש, בין אם תרצה, בין אם לאו – הדברים מתחוללים מאליהם. לכן, מוטב לא להיחפז

שוב, בדרך הקשה. הספר משחק כל הזמן בשתי הרמות, הרמה הפיזית והמוחשית של הילד הלומד לרכוב על אופניים ללא גלגלי עזר והרמה המטפורית, מעין משל, על החיים.

הגיבור בסיפור הוא הילד עצמו כנהוג בספריו של אטלס. הוא אנושי וקל להזדהות עמו. הוא דומה לילד ממוצע בהיותו נטול סממנים או כישרונות מיוחדים. השימוש בשפה ילדית, כמו למשל בעמ' 19, כאשר אורי פונה לאמו, נעלב מאביו, ואומר: "אני לא רוצה שאבא ילמד אותי עוד לרכוב... הוא אומר עליי דברים". נהדר. הדיאלוג עם האם "כמו מה? "שאיין לי אומץ" "ושאלת האם "ויש לך"? תובע מאורי להתמודד אל מול המציאות הלא נעימה, ולהודות שבאמת לא, שאיין לו אומץ. הוא מתאכזב מדברי האם וחוזר לעמדה הילדותית: "אוף! את גם כן". בתהליך הלימוד של הרכיבה הוא דוחה את הקץ בתירוצים שונים (נגינה, הכנת שיעורים), ואז לפתע הוא "הרגיש שהגיע הזמן לפעול". זהו איננו משפט ילדתי כלל וכלל. החשיבות היא כי הגיבור פועל אבל בתנאים שהוא מציב להוריו: "שאמא תחזיק, לא אבא" ו"בפעם הבאה שאבא יחזיק". הוא מکتיר את דרך הפעולה, אם כי ההורים הם אלו שדוחפים קדימה, ממש כמו בלימוד הרכיבה עצמו. המסר של הסיפור – הדרך להצלחה רצופה כישלונות ונפילות, אין דרך קצרה להצלחה, וכו' – ידועה, אבל אטלס מצליח בכל זאת להעביר אותו בחן ובקלילות משכנעים. כשאורי כמעט ומתייאש, וניצב מול משבר, מספרת לו אמא "סוד" על עצמה ועל כישלונותיה הקולוניריים על מנת להמחיש לאורי את המסר, כך שגם כאן ההומור שולט.

כאשר אורי מצליח, רגשותיו מושלכים על כל הסובב אותו – הרוח, הפרחים, הציפורים. "הרוח טפחה על פניו, ציוץ הציפורים על העצים נשמע כמקהלה

גבי בן־אברהם אופניים של גדולים

יהודה אטלס. אופניים של גדולים. איורים: מירה פרידמן. פרזזה לילדים. הוצאת אופיר ביכורים. 2011.

ספרו החדש של המשורר והסופר יהודה אטלס, ה־28 (!) במספר, הוא ספר לילדים, אין ספק, אך המסרים המועברים בו מתאימים גם למבוגרים. ייתכן שזוהי מהותו הנמצאת גם בשמו – אופניים של גדולים. המילה גדולים יש בה קסם רב לילדים הרוצים להיות כמו הגדולים ומהר, אך עליהם ללמוד בדרך הכואבת מה פירוש להיות גדול, והמשמעות היא התמודדות עם פחדים, כאב וכישלונות לכל אורך הדרך עד לחוויית ההצלחה. אולם, ברגע שזו הושגה הדרך הופכת לכדאית. חוש ההומור הנודע של אטלס מסייע לו להסוות את הבושה והכאב ב"פלסטרים" אמיתיים ומדומים כמו התירוף "יתושים" העובר כחוט השני בספר, בו משתמשים הילדים על מנת להסוות את כישלונותיהם הצורבים (תרתי משמע). כאשר אורי שואל את רינת, בעמ' 7, "איך למדת לרכוב על אופניים של גדולים?", היא עונה לו: "קלי קלות... התיישבתי ורכבתי", כדי להמעיט,

(עמ' 59): "...שנויים מתדפקים על דפן / קשה לתפס את הכוון / אין להגזים בערכה של שלות הנפש".

היטב קלעה המשוררת לנפש הקורא בסגנון כתיבתה הייחודי והמעמיק אשר נוגע עד דק באנושיות שבאדם. כל אוהב שירה ישאב עניין מהמטאפורות מושכות העין והלב, שכה הטיבה לתת להן ביטוי בספרה. ■

ציפי לידר

אֵלֵהי הפחדים הקטנים

לְאֵנָה הַמְלֶאכֶת

מִבֶּט קְרוּעַ עֵץ קְרוּעָה צְפוּר
קְרוּעָה כָּנָף
קְרוּעָה שְׁמֵשׁ קְרוּעָה שְׁמַיִם
קְרוּעִים עֲנַן קְרוּעַ עֵיר
קְרוּעָה יוֹשֶׁבֶת
בְּקֶצֶה הַזְּכוּרֹן פְּנַת הַשְּׂכָחָה.
כְּמוֹ חֲתוּל שְׁחָר.
אֵלֵהי
הַפְּחָדִים הַקְּטָנִים
עוֹדְנוּ מְצִיץ אֵלֵי מַתְחָתִית
סֶפֶל הַקֶּפֶה.